

HAYVONLAR: BOLALARGA TURLI HAYVONLAR VA ULARNING YASHASH JOYLARI, JUMLADAN SUTEMIZUVCHILAR, QUSHLAR, HASHAROTLAR VA BALIQLAR HAQIDA MA`LUMOTLAR BERISH, ULARNING XUSUSIYATLARINI, XATTI-HARAKATLARINI VA MOSLASHUVLARINI MUHOKAMA QILISH

*Akzamov V.B. - Ph.D dotsent.
Samarkand davlat universiteti*

Annotatsiya: Maqolala MTT va boshlangich sinf tarbiyalanuvchilariga barcha turdagi hayvonlar bo`yicha ilk tushinchalar beriladi, hamda ayrim ko`rsatmalar ham beriladi.

Kalit so`zlar: Sutmizuvchilar, Qushlar, Arktika, Hasharotlar, Qo'ng'izlar, ekotizim.

Biz turli hayvonlar va ularning yashash joylari, jumladan sutmizuvchilar, qushlar, hasharotlar va baliqlarni muhokama qilamiz. Oldin ham bu turdagi mavzularga ham to`xtalganmiz(1.2). Maqsadimiz bolalarga hayvonlarning har bir guruhining xususiyatlari, xatti-harakatlari va moslashuvi haqida o'rgatishdir.

Keling, sutmizuvchilardan boshlaylik. Sutmizuvchilar issiq qonli hayvonlar bo'lib, sochlari yoki mo'ynalari bo'lib, bolalarini boqish uchun sut ishlab chiqaradilar. Sutmizuvchilarning ba'zi misollariga itlar, mushuklar, ayiqlar va odamlar kiradi. Sutmizuvchilar turli xil yashash joylarida, o'rmonlardan cho'l va okeanlargacha bo'lishi mumkin .

Keyin bizda qushlar bor. Qushlar patlari bor va ucha oladigan noyob hayvonlardir. Ular tuxum qo'yadi va ko'pchilik qushlarning tumshug'i yoki tumshug'i bor. Qushlarga burgut, boyqush va pingvinlar misol bo'la oladi. Qushlarni turli xil yashash joylarida, jumladan o'rmonlarda, cho'llarda va Arktikada topish mumkin.

Hasharotlarga o'tish. Hasharotlar tananing uchta qismi (bosh, ko'krak va qorin) va olti oyog'iga ega bo'lgan ajoyib mavjudotlardir. Hasharotlarga kapalaklar, chumolilar va asalarilar misol bo'la oladi. Hasharotlarni turli xil yashash joylarida, jumladan o'rmonlarda, dalalarda va bog'larda topish mumkin .

Nihoyat, bizda baliq bor. Baliqlar suvda yashaydigan sovuq qonli hayvonlardir. Ularning suv ostida nafas olishiga imkon beruvchi gillalari va tanalarini himoya qiluvchi tarozilar bor. Baliqlarga misol qilib losos, olabuga va akulalar kiradi. Baliqni chuchuk suvli ko'llardan sho'r suvli okeanlargacha bo'lgan turli xil yashash joylarida topish mumkin .

Bolalarga hayvonlarning turli guruhlari va ularning yashash joylari haqida o'rgatish orqali biz ularga biologik xilma-xillikning ahamiyatini va hayvonlarning

atrof-muhitga qanday moslashishini tushunishga yordam beramiz . Shuningdek, biz bolalarni atrofda tabiatni qadrlash va hurmat qilishga undashimiz mumkin. Bugungi seminarimizga tashrif buyurganingiz uchun tashakkur va hayvonlar haqida yangi narsalarni bilib oldingiz degan umiddamiz!

Hasharotlar ekotizimda muhim rol o'ynaydigan hayratlanarli darajada xilma-xil hayvonlar guruhidir. Ular turli shakllarda, o'lchamlarda va ranglarda bo'ladi va ularni Yerdagi deyarli barcha muhitda topish mumkin . Ushbu maqolada biz hasharotlarning har xil turlarini, ularning hayot davrlarini va ularning ekotizimdagi ahamiyatini o'rganamiz.

Bir milliondan ortiq turli xil hasharotlar turlari mavjud va ularni bir nechta asosiy toifalarga guruhlash mumkin . Bularga qo'ng'izlar, kapalaklar va kuya, asalarilar va arilar, chumolilar, chivinlar, chigirtkalar va kriketlar kiradi. Har bir turdagi hasharotlarning o'ziga xos xususiyatlari va xatti-harakatlari mavjud.

Qo'ng'izlar hasharotlarning eng xilma-xil guruhi bo'lib, 400 000 dan ortiq turli xil turlari mavjud. Ular qattiq ekzoskeletlarga ega va odatda o'simliklar va boshqa hasharotlar bilan oziqlanadi. Kapalaklar va oyalar rang-barang qanotlari bilan mashhur va muhim changlatuvchilardir. Asalarilar va arilar ham muhim changlatuvchilardir va zararkunandalar populyatsiyasini nazorat qilishda yordam beradi. Chumolilar ijtimoiy hasharotlar bo'lib, uyalarini qurish va saqlash uchun birgalikda ishlaydi. Chivinlar o'zlarining tez harakatlari bilan mashhur va muhim parchalovchilardir. Chigirtkalar va kriketlar uzoq masofalarga sakrash qobiliyati bilan mashhur va boshqa hayvonlar uchun muhim oziq-ovqat manbalari hisoblanadi.

Hasharotlar tuxum, lichinka, qo'g'irchoq va kattalar kabi hayot aylanishlarida rivojlanishning bir necha bosqichlaridan o'tadi. Aniq jarayon hasharotlar turiga qarab farq qilishi mumkin, ammo asosiy bosqichlar bir xil bo'lib qoladi.

Tuxum bosqichida urg'ochi hasharot tuxumlarini mos muhitda qo'yadi. Keyin tuxumdan lichinkalar paydo bo'ladi, ular ko'pincha tirtillar yoki grublar deb ataladi . Lichinkalar odatda kichik, qurtga o'xshash jonzoqlar bo'lib, ular o'zlarining atrofida ochlik bilan oziqlanadilar.

Etarlicha oziq-ovqat iste'mol qilgandan so'ng, lichinkalar qo'g'irchoq bosqichiga o'tadi, bu davrda ular metamorfozga uchraydi. Aynan shu paytda ular kattalar shakliga aylanadi. Qo'g'irchoq bosqichi har qanday joyda bir necha kundan bir necha oygacha davom etishi mumkin.

Nihoyat, hasharotlar kattalar bo'lib qo'g'irchoqdan chiqadi. Voyaga etgan hasharotlar odatda to'liq rivojlangan va ko'payish qobiliyatiga ega. Ular hayot tsiklining oxirigacha ovqatlanish va o'sishda davom etadilar

Ko`rsatma. Barcha hayvonlarga qo`l bilan tegish ,qo`lda ovqat berish, erkalash tarbiyalanuvchilar uchun taqiqlanadi.

Hasharotlarning ekotizimdagi ahamiyati

Hasharotlar ekotizimda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ular o'simliklarni changlatishda yordam beradi, zararkunandalar populyatsiyasini nazorat qiladi va boshqa ko'plab hayvonlar uchun oziq-ovqat manbai bo'lib xizmat qiladi. Hasharotlarsiz ko'plab o'simliklar ko'paya olmaydi va butun ekotizim buziladi .

Biroq, hasharotlarning ayrim turlari ham zararli bo'lishi mumkin. Ular ekinlarga zarar etkazishi, kasallik tarqalishi va odamlar va hayvonlarga noqulaylik tug'dirishi mumkin. Hasharotlarning har xil turlarini va ularning xatti-harakatlarini samarali va xavfsiz boshqarishni ta'minlash uchun tushunish muhimdir .

Xulosa

Hasharotlar ekotizimda muhim rol o'ynaydigan jozibali va xilma-xil hayvonlar guruhidir. Ularning har xil turlarini, hayot davrlarini va ahamiyatini tushunib, biz atrofimizdagi tabiiy dunyoning ajoyib murakkabligi va go'zalligini qadrlashimiz mumkin.

Adabiyotlar ro`yxati:

- 1) Akzamov V.B., i dr. Turli xil o`imliklar, hayvonlar va hashoratlarni aniqlash va tasniflashni o`rgatish usullari. "Journal of new century innovations" international interdisciplinary research journal. 08.06.2023, www.wsrjournal.com., -92-95.
- 2) Akzamov V.B., i dr. MMT tarbiyalanuvchilarild tabiatni anglash tuygusini tarbiyalash. "TADQIQOTLAR" jahon ilmiy metodik jurnal orqali ommolashtirilgan .07.06.2023., -117-120.